

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ไร้พรมแดน มีข่าวสารข้อมูลที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมากมาย ความเจริญทางด้านวัตถุทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสารทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกทำให้สังคมรับรู้ร่วมกันได้ทั้งหมด การสื่อสารมีอิทธิพลครอบงำโลกและทำให้ผู้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลต่อจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้นและให้ความสำคัญเรื่องวัตถุมากกว่าความสูงส่งของจิตใจ กับแสวงหาวัตถุมาเพื่อความสะดวกสบายมากกว่าที่จะแสวงหาความจริงคือธรรมชาติ รวมทั้งขาดการอบรมขัดเกลาจิตใจ พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการเยียวยาทางจิตใจ คือ ‘เป็นที่พึ่งบวร สอนธรรม นำปฏิบัติ พัฒนา ปรัชชากิจ’^๑ แต่มีปัญหาตรงที่ว่าพระสงฆ์ขาดความเข้าใจในวิธีการสอนพุทธศาสตร์ ดังที่ พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้มองเห็นปัญหาของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันว่า เพราะเกิดจากการขาด มีช่องว่างในการสื่อสารเผยแผ่พุทธธรรม อันมีสาเหตุใหญ่ ๓ ประการ^๒ คือ

- ๑) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานในธรรม รู้ชั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทวิญญูและญาณ
- ๒) ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ขาดการพัฒนาบุคลิกภาพ พูดเบาใช้ภาษาบาลียกหัวข้อธรรมมากไป ไม่เตรียมตัวไม่สังเกตผู้ฟัง ยึดติดรูปแบบใช้เวลามาก
- ๓) ผู้เผยแผ่ขาดความพึงพอใจ ไม่รัก ไม่เต็มใจในการสอนธรรม การเผยแผ่ธรรมเป็นการตั้งรับ ไม่กระทำเชิงรุก ซึ่งตามหลักนิเทศศาสตร์เกิดเพราะปัญหาทางการสื่อสาร รวมทั้งขาด

^๑พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๑๑.

^๒แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒-๒๑.

^๓พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), พุทธศาสตร์ปริทัศน์ รวมผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙๐.

บุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการสอน เผยแผ่ธรรม จึงทำให้การเผยแผ่ได้ผลน้อยกับประชาชนและขาดแบบอย่างที่ดี^๔

พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการสืบทอดพระพุทธธรรมส่วนใหญ่ก็ทำตามอุดมคติในการดำเนินตามพุทธดำรัสที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสกับพระสงฆ์รุ่นแรกที่ยกประกาศพระพุทธศาสนาว่า

พวกเธอจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์”^๕

จากพระพุทธานุญาตนี้ เป็นเครื่องชี้ให้ทราบชัดถึงบทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาคือการสืบทอดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นประโยชน์และความสุขแก่ชาวโลก^๖ เป็นการสร้างคนให้ยึดหลักศาสนธรรมประจำใจ ให้เป็นคติเตือนใจในการดำรงชีวิต ทำให้เป็นคนดีของสังคม มีความรัก ห่วงแหนชาติ ถือประโยชน์ของประเทศชาติ และส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ปัจจุบันประเทศไทยมีวัดมากกว่า ๓๓,๙๐๒ วัด มีพระภิกษุถึง ๒๔๖,๑๑๒ รูป พระภิกษุที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธธรรมมีจำนวนมากและในจำนวนพระสงฆ์ที่มีอยู่จำนวนมากนั้นก็มีพระมหาจุฬชัย วชิรเมธี รูปหนึ่ง ที่ท่านเป็นนักเผยแผ่ธรรม ศึกษาและปฏิบัติธรรมจนมีความรู้รอบ แจ่มแจ้ง ลึกซึ้ง เยือกเย็น เห็นพระธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นที่พึงทางจิตใจ สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน สังคม ประเทศชาติ เป็นพระภิกษุผู้ที่เชี่ยวชาญในการพูด มีคารมคมคาย สามารถอธิบายข้อธรรมที่ยากให้เป็นที่เข้าใจง่ายแก่บุคคลทุกระดับชั้น การแสดงธรรมของท่านจึงปรากฏเป็นที่นิยมชมชอบ เป็นที่ประทับใจแก่บุคคลที่ได้รับฟังเป็นอย่างยิ่ง ด้านปฏิปทาของท่านก็มีความเมตตา อ่อนน้อมถ่อมตน ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีศิลาจารวัตรที่ดีงามตามหลักพระธรรมวินัย มีความเลื่อมใสศรัทธาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ‘มีความรู้พอเพียง เสียกังวลงาน ปฏิภาณว่องไว จิตใจสะอาด มารยาทเรียบร้อย’^๗ เป็นพระนักเผยแผ่ที่มีบทบาทเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และพุทธบริษัท โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธธรรม ท่านมีความสามารถในการสื่อสารธรรมะสอดคล้องกับพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าคือ ‘แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง’^๘

ว. วชิรเมธี เป็นนามปากกาของพระมหาจุฬชัย วชิรเมธี ภูมิลำเนาเดิมของท่านอยู่ที่บ้านครึ่งใต้ ตำบลครึ่งใต้ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ท่านเป็นคนรักการอ่านมาตั้งแต่เด็ก

^๔วศิน อินทสระ, การเผยแผ่ศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๐๖), หน้า ๗๐.

^๕“จรัล ภิกขเว พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานํ”, วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗, วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๖ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๕.

^๗องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, วิชาการเทศนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓), หน้า ๙๐.

^๘พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๒), หน้า ๔๕.

กล่าวว่า อ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า จึงทำให้ท่านมีความรู้ทุกรูปแบบ ต่อมาได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านสนใจหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และทำให้หนังสือที่ท่านอ่าน ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงหนังสือความรู้ หรือหนังสือบันเทิงเท่านั้น แต่หนังสือธรรมะก็เป็นหนังสือที่ท่านสนใจด้วยเช่นกัน ด้วยความรู้ที่ท่านได้สั่งสมมาเป็นเวลาหลายปี จึงทำให้ท่านมีองค์ความรู้ที่จะนำมาชี้แจงให้ผู้สนใจ ทั้งในงานเขียน งานบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรมหรือสนทนาธรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้รับสารนั้นได้รับความรู้ ได้คติเตือนใจทุก ๆ ครั้งอยู่เสมอไป

ปัจจุบัน ว. วชิรเมธี ได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์สอนนักศึกษาระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายพระพุทธศาสนา กับศาสตร์ร่วมสมัยให้สถาบันชั้นนำของรัฐและเอกชนมากมาย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ฯลฯ

นอกจากนั้นท่านยังได้รับเชิญเป็นวิทยากร รายการโทรทัศน์หลายรายการ เช่น เมืองไทยวไรตี้ กล้าคิดกล้าทำ พุทธประทีป (ททบ.๕) ที่นี่หมอชิต (ช่อง๗) รอยธรรมและธรรมาภิวัฒน์ (ASTV) ไทยมุง (Thai TBS TV) ฯลฯ

ในแง่วัตรปฏิบัติส่วนตัวนั้น นอกจากท่านจะเป็นพระนักวิชาการ พระนักคิด นักเขียนแล้ว ท่านยังสนใจฝึกสมาธิภาวนาอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า ๑๐ ปี

ผลงานหนังสือของท่านมีมากกว่า ๕๐ เล่ม ผลงานซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ ธรรมะติดปีก ธรรมะหลับสบาย ธรรมะดับร้อน ธรรมะบันดาล หนังสือสี่เล่มนี้ทำให้ท่านได้รับรางวัลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดีเด่น จากมูลนิธิज्ञานงค์ ทองประเสริฐ นอกจากนี้ ยังมีงานเขียนอื่น ๆ อีก อาทิ ธรรมะรับอรุณ ธรรมะราตรี ธรรมะทำไม สบตากับความตาย ธรรมะเกร็ดแก้ว ธรรมะสบายใจ ธรรมะทอรัก คนสำราญงานสำเร็จ ธรรมะออกงาม ธรรมะน้ำเอก ธรรมะคลายใจ ปรัชญาหน้ากุฏิ ปรัชญาหน้าบ้าน DNA ทางวิญญาณ ตายแล้วเกิดใหม่ตามนัยพระพุทธศาสนา ผนตกไม่ต้องฟาร์องไม่ถึง และท่านยังได้เป็นคอลัมนิสต์เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ นิตยสารรายเดือน รายสัปดาห์ รายปักษ์และรายวันหลายฉบับ เช่น เนชั่นสุดสัปดาห์ มติชนสุดสัปดาห์ ประชาชาติธุรกิจ กรุงเทพธุรกิจ แพรว WE Health & Cuisine Secret Hunt Magazine ชีวจิต แม่และเด็ก กุลสตรี ชีวิตต้องสู้-แก้จน ชีวจิต โฟสต์ทูเดย์ คมชัดลึก เดลินิวส์ ฯลฯ

ผลงานของท่านบางส่วนได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ คือ Anger Management (ธรรมะหลับสบาย) Looking DEATH in the Eye (สบตากับความตาย) Love Management (ธรรมะทอรัก) Mind Management (ธรรมะสบายใจ) ทุกเล่มแปลโดยรองศาสตราจารย์ นพมาส แววหงส์ อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งล้วนได้รับความนิยมจากผู้อ่านชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก และมีหลายประเทศได้ขออนุญาตนำไปจัดพิมพ์เป็นภาษาของตนเอง

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา หรือการปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์สาวกของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ในปัจจุบันนี้ ‘พระสงฆ์ ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชน ในฐานะนักเทศน์’ โดยเฉพาะพระที่ใช้วาทศิลป์ในการถ่ายทอดพุทธธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ นั้นมีค่อนข้างจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางความเจริญ วัตถุอย่างรวดเร็วและกำลังขาดแคลนปราชญ์ผู้รู้ธรรมะทางพระพุทธศาสนา^๙

มูลเหตุที่มีผู้คนให้ความสนใจในงานเขียน งานบรรยายธรรม งานปาฐกถาธรรม หรือ การแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ โดยผ่านทางสื่อที่เป็นหนังสือเพื่อกระตุ้น โทรกเทีย ววิทยุและ สื่อใหม่ ๆ คือโซเชียล มีเดียของท่านนั้นส่วนใหญ่เป็นเพราะว่า

๑. ท่านศึกษาธรรมะมาอย่างรู้ลึก รู้จริง ทำให้ผู้อ่านผู้ชมและผู้ฟัง เชื่อมถือ
๒. มีข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ทำให้ผู้อ่านผู้ชมและผู้ฟัง อยากเรียนรู้
๓. มีจุดเด่นมีประเด็นที่ชวนให้ครุ่นคิด กระตุ้นให้ผู้อ่าน ผู้ชมและผู้ฟังได้เกิดความคิดใคร่ครวญ ปรับเปลี่ยนทัศนคติเพื่อน้อมนำหลักธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

๔. สามารถใช้ภาษาสำนวนในระดับที่สามารถจูงใจ ชวนให้ติดตามอ่านจนจบ^{๑๐}

และไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายนัก ที่จะเขียนบทความเกี่ยวกับธรรมะให้ได้รับความนิยมและเป็นที่สนใจจากผู้อ่าน สำหรับผู้ที่ทำได้สำเร็จนั้น ในความคิดของผู้วิจัยเห็นว่า อย่างน้อยท่านผู้เขียนจะต้องมีศักยภาพใน ๔ ด้าน ดังกล่าวข้างต้นแล้ว

จากรูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะและงานเขียนของ ว. วชิรเมธี (พระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี) ไม่ว่าจะเป็นธรรมะติดปีก ธรรมะหลับสบาย ธรรมะทอรั้ง ธรรมะคลายใจ ธรรมะดับทุกข์ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ประจักษ์แล้วว่า ธรรมะนั้นเป็นสิ่งที่สังคมยังต้องการ และให้ความสนใจเสมอเมื่อมีการใช้สิ่งใหม่ ๆ มานำเสนอ เป็นการเผยแผ่ธรรมะเพื่อให้คนทั้งหลายมีความสนใจ และเข้าถึงกลุ่มผู้สนใจมากที่สุด นี่อาจจะเป็นแรงบันดาลใจหนึ่งที่ทำให้ ว. วชิรเมธี มีกำลังใจเพื่อจะเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไปจากงานเขียนของท่าน

นอกจากชื่อเสียง และใบหน้าของพระมหาจุฬาลงกรณ วชิรเมธี จะเป็นพระสงฆ์ที่คุ้นหน้าคุ้นตาที่สุดในพ.ศ. นี้ ด้วยความเป็นพระนักวิชาการที่มีแนวความคิดแหลมคม สามารถพูดธรรมะในมุมมองที่ร่วมสมัย สามารถสื่อสารเข้าไปถึงในกลุ่มคนทุกเพศทุกวัย ท่านยังเป็นหนึ่งในพระที่มุ่งมั่นเผยแผ่ธรรมะในเชิงรุกอย่างเอาจริงเอาจังผ่านผลงานหนังสือจำนวนมากที่ท่านได้เขียนขึ้นมาตลอดระยะเวลาสิบกว่าปี

^๙ องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, **วิชาการเทศนา**, (กรุงเทพมหานคร : หจก. สามลดดา, ๒๕๔๙), หน้า อนุโมทนา.

^{๑๐} ว. วชิรเมธี, **ธรรมะติดปีก**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า คำนิยม.

จากปัญหาของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันที่เป็นเพราะเกิดจากการขาดแคลนผู้ที่รู้จัก รู้จริง ถวายทอดเป็น และมีช่องว่างในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรมในโลกสมัยใหม่ยุคเทคโนโลยีดังกล่าว และเพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสาร

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ทำวิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาค้นคว้า รูปแบบ วิธีการเผยแผ่ธรรมะและประสิทธิผลของกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ ว. วชิรเมธี (พระมหาจุฬิชาญ วชิรเมธี) ที่ทำงานเผยแผ่ธรรมะทั้งเชิงรับและเชิงรุก ซึ่งถือได้ว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีศาสตร์และศิลป์ มีวิชาความรู้ มีสติปัญญา ประสบการณ์ ปณิธาน และอุดมการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า มีผลงานเขียนเป็นที่น่าสนใจแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปเป็นอันมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้สนใจทั้งในระดับปัญญาชนและบุคคลที่สนใจธรรมะทั่วไป ทำให้ผู้ศึกษาจากงานเขียนของท่านได้ทราบถึงหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี เนื้อหาสาระธรรมที่ท่านนำเสนอทั้งที่เป็นรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ปุจฉา-วิสัชนา ได้เป็นแนวทางในการสื่อสารที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้คนในสังคมปัจจุบันหันมาสนใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้น สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขในการดำเนินชีวิตครอบครัว สังคม ประเทศชาติได้จริง

อนึ่ง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่บุคคลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยไม่จำกัดกาลเวลา ทุก ๆ สถานการณ์ สามารถให้ผลแก่ผู้ที่นำไปปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัติ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ผู้ที่นำไปประพฤติและปฏิบัติเท่านั้น จึงจะรู้ถึงผลที่เกิดจากการนำหลักธรรมนั้น ๆ ไปปฏิบัติ ผู้อื่นไม่สามารถที่จะรับรู้และเข้าถึงผลของการปฏิบัติด้วยการอ่าน การคิดตามตรรกะ หรือการอนุมานคาดคะเนใด ๆ ดังนั้น ผู้ที่หวังความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิตของตน จึงควรน้อมนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยปัญญา จึงจะประสบสันติสุขในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง^{๑๑}

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารที่ใช้ในการเผยแผ่พุทธธรรม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะของ ว.วชิรเมธี (พระมหาจุฬิชาญ วชิรเมธี)

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาค้นคว้าการเผยแผ่ธรรมะของ ว.วชิรเมธี (พระมหาจุฬิชาญ วชิรเมธี) ที่มีต่อสังคม ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ธรรมะ

^{๑๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า คำนำ.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบในการวิจัย

๑.๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีใดที่เหมาะสมในการสื่อสารทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้เผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน

๑.๓.๒ รูปแบบและกระบวนการในการเผยแผ่พุทธธรรมของ ว. วชิรเมธี (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี) เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ อะไรเป็นปัญหาและอุปสรรคของ ว. วชิรเมธี (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี) ในการเผยแผ่ธรรมะต่อสังคม มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล มุ่งศึกษารูปแบบและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี) และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พุทธธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารที่นำมาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รูปแบบและกระบวนการเผยแผ่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี) จากการวิเคราะห์บทบาทของท่านที่มีต่อสังคม การวิเคราะห์เนื้อหาสาระผลงานที่นำเสนอสู่สังคมจากผลงานเขียนหนังสือ การแสดงธรรมทางวิทยุ โทรทัศน์และสื่อมัลติมีเดียจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหา วุฒิชัย วชิรเมธี)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และศูนย์วิปัสสนาสากล ไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย (และวัดร่องขุน)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๑๗ เดือน

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวทางซึ่งเป็นที่ยอมรับ

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายกว้างไกลออกไป การทำให้เป็นที่แพร่หลาย ในที่นี้หมายถึง การเผยแผ่ธรรมะในรูปของการเทศน์ แสดงธรรม ปาฐกถา สนทนาธรรม ตอบปัญหาธรรม งานเขียนหนังสือ บทความ บทละครธรรมะ ธรรมนิพนธ์ให้แก่พุทธบริษัทและบุคคลทั่วไป

รูปแบบการเผยแพร่ธรรม หมายถึง การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอธิบายผ่านการใช้สื่อต่าง ๆ โดยพระมหาภูติชัย วชิรเมธี อันได้แก่ สื่อบุคคล คือการเทศน์ สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจและสื่อแบบใหม่คือมัลติมีเดีย เพื่อให้กลุ่มพุทธศาสนิกชนเป้าหมาย มีความเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐานหรือหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนา สร้างทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา จนเกิดความสนใจศึกษา และทดลองปฏิบัติตามคำสอนในพระพุทธศาสนา

กระบวนการ หมายถึง กรรมวิธีหรือเทคนิคการกระทำซึ่งดำเนินต่อเนื่องไปจนสำเร็จ

กระบวนการเผยแพร่ธรรม หมายถึง ขั้นตอนและเทคนิควิธีในการเผยแพร่ธรรมะ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ คืองานเขียนหนังสือธรรมะเป็นการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกัน ตามลำดับจนสำเร็จบรรลุผล ณ ระดับหนึ่ง

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อที่ใช้ในการนำข่าวสารใด ๆ ไปสู่ประชาชน สามารถกระจายเรื่องราว ความรู้ ไปสู่ผู้รับสารส่วนใหญ่พร้อมกัน ประชาชนสามารถรับข่าวสารได้โดยการอ่านหนังสือ ชมรายการโทรทัศน์ การฟังวิทยุ หรือการสื่อสารออนไลน์ทางโซเชียลมีเดียรูปแบบของสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือธรรมะ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ สื่อโซเชียลมีเดีย คือเฟสบุ๊ก (Facebook) ไลน์ (Line) และทวิตเตอร์ (Twitter) ฯลฯ เป็นต้น ในงานวิจัยชิ้นนี้เน้นสื่อที่ทำการศึกษา ได้แก่การเผยแพร่ธรรมะทางสื่อสิ่งพิมพ์ คือหนังสือธรรมะ

แนวทาง คือ การปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนวทาง หมายถึง เทคนิค วิธีการสอนที่ใช้ในการเผยแพร่ธรรมะ อันเป็นเอกลักษณ์ของท่าน ว. วชิรเมธี (พระมหาภูติชัย วชิรเมธี)

ธรรมะอินเทอร์เน็ต หมายถึง การสอนธรรมะประยุกต์ให้ทันสมัย เข้าได้กับสภาพแวดล้อมของบริบทสังคมในยุคปัจจุบัน

การเผยแพร่ธรรมเชิงรุก หมายถึง การเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบที่เน้นการเข้าถึงพุทธศาสนิกชน โดยการเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกนี้ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ หรือวิธีการ ๓ ประการ ได้แก่ เข้าใกล้ คือการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนา เข้าใจ คือการนำเสนอพระพุทธศาสนาให้เข้าใจง่าย และเข้าถึง คือการแปรทฤษฎีแล้วนำมาสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง

การเผยแพร่ธรรมเชิงรับ หมายถึง การเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์แบบดั้งเดิมที่ตั้งรับอยู่ในวัด หรือพระอาราม ซึ่งในอดีตที่ชาวพุทธต้องเป็นฝ่ายเข้าถึงศาสนา ด้วยการไปทำบุญสร้างกุศลตามโอกาส ตามเทศกาล ตามวงจรชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณี

ผู้ให้ข้อมูลหลัก หมายถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกแบบตัวต่อตัวเกี่ยวกับ รูปแบบและกระบวนการเผยแพร่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหาภูติชัย วชิรเมธี)

ผู้รับสาร หมายถึง ผู้ที่มีประสบการณ์รับสื่อธรรมะจากพระมหาภูติชัย วชิรเมธี ผ่านการสื่อสารมวลชนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ผู้ส่งสาร หมายถึง พระมหาภูติชัย วชิรเมธี ผู้ผลิตผลงานเผยแพร่ธรรมโดยใช้รูปแบบและกระบวนการต่าง ๆ ทั้งสื่อ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อโซเชียล มีเดีย และหนังสือธรรมะ

ว. วชิรเมธี คือ นามปากกาของพระมหาภูมิจัย วชิรเมธี พระสงฆ์นักปราชญ์ นักวิชาการ นักคิด นักเขียนพระพุทธศาสนารุ่นใหม่ เป็นนักปฏิบัติธรรมและนักบรรยายธรรมที่ผลิตผลงานทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อโซเชียล มีเดีย โดยเฉพาะหนังสือธรรมะติดปีก ที่ได้รับความนิยมจากผู้อ่านหนังสือธรรมะต่าง ๆ ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องแห่งยุคปัจจุบัน

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี) โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๖.๑ ศึกษาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และผลงานการเผยแผ่ธรรมะของ ว. วชิรเมธี (พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี)

๑.๖.๒ ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๓ สัมภาษณ์โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informant Interview) จำนวน ๑๒ ท่าน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ว. วชิรเมธี (พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี) และ พระเถรานุเถระ ศิลปินแห่งชาติ ผู้สื่อข่าว บรรณาธิการ พุทธศาสนิกชน นักศึกษา ดังนี้

(๑) พระเถระ ๔ รูป คือ พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ),ดร. พระราชญาณกวี (สวัญ ปิยวิโช), พระราชวรมนี (พล อาภากร), ดร.และพระครูธรรมธรรสาร

(๒) ศิลปินแห่งชาติ ๑ ท่าน คืออาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

(๓) ผู้สื่อข่าว ๑ ท่าน คือ คุณกัญญา ภูริภูวดล

(๔) บรรณาธิการ ๑ ท่าน คือ คุณเทวัญกานต์ มุ่งปิ่นกลาง

(๕) พุทธศาสนิกชน ๒ ท่าน คือดร.ปิ่นทอง ใจสุทธิและคุณเมตตา อุทกพันธ์

(๖) นักศึกษา ๒ ท่าน คือ คุณรณณิ ลิขหวนิช และคุณจตุพร หนักอ้อ

รวมทั้งหมด ๑๒ ท่าน (รวมท่าน ว. วชิรเมธี ด้วย)

๑.๖.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างลึก (Structured In - depth Interview)

๑.๖.๕ วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Face to Face Interview)

๑.๖.๖ วิเคราะห์ข้อความโดยวิธีการพรรณนาความ

๑.๖.๗ สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบ แนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารและพุทธวิธีการสื่อสาร ที่นำมาใช้ในการเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน

